

Марія Розік¹

Флоркросинг: особливості партійних перестрибувань в Україні

Вступ

Перехід з однієї партії в іншу, зміна політичних орієнтацій та як наслідок коригування передвиборчих обіцянок, реальність з якою стикається український політикум. Зміна політичної приналежності після виборів ставить чимало питань, супроводжується критикою морально-етичних принципів та спотворює неписані правила поведінки парламентарів. Флоркросинг, або партійні перестрибування, далеко не новизна в українському Парламенті – це явище перекошує коаліції, породжує опортунізм та політичну корупцію, а її наслідком часто стає політичний суїцид не лише для окремих політиків, а й політичних партій в цілому.

Метою статті є дослідження явища «флоркросингу» в українському Парламенті періоду незалежності, його причин і наслідків для розвитку партійної системи; виявлення залежності партійних перестрибувань від типу виборчої системи.

Джерельну базу роботи складає широке коло документів і матеріалів: Конституція України, Закони України, законодавчі акти Верховної Ради України; рішення Конституційного Суду України; матеріали засобів масової комунікації; інформаційні матеріали науково-дослідницьких та аналітичних центрів і фондів; інформації з сайту Інформаційного управління Верховної Ради України, дані офіційного інтернет-представництва Президента України, офіційного сайту ЦВК України; матеріали преси, численних інтернет-джерел та ін.

¹ Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0974-8985>, e-mail: karpuk1992@ukr.net.

У роботі використано низку загальнонаукових та спеціальних методів пізнання: для з'ясування тенденцій змін нормативно-правової бази виборів використано *політико-правовий підхід*; *компаративний метод* дав змогу порівняти особливості перебігу електоральних процесів на парламентських виборах. Серед спеціальних методів застосовано *біхевіоральний метод* (з'ясування поведінки суб'єктів парламентського процесу); для опрацювання й систематизації документів, виявлення їх політичного змісту, зокрема законів про вибори, програм політичних партій, публікацій у ЗМІ тощо, використано метод *контент-аналізу*. Методи *ситуаційного аналізу* та *case-study* застосовано для в'яснення особливостей флоркросингу конкретних депутатів.

Виклад основного матеріалу

Термін «флоркросинг» вперше був використаний для опису процесу, коли члени британської Палати Громад переходили залу, щоб приєднатися до членів іншої політичної партії, яка сиділа на протилежному боці. Це специфіка британського Парламенту, адже згідно розсадки у залі, урядова партія сидить справа, а опозиція – зліва². Флоркросинг вживається у двох значеннях: у першому випадку це процес, коли член парламенту залишає свою політичну партію, щоб приєднатися до іншої партії або ж стати незалежним кандидатом; згідно другого визначення – це одноразове голосування з протилежною стороною, що стосується конкретного питання (при ухваленні рішень без обов'язкової партійної дисципліни). Найвідомішим «флоркросером» вважають Вінстона Черчіля, який кілька разів змінював партії, висувався як незалежний кандидат і знову вступав до партії, що обіцяла кращі політичні дивіденти.

У практиці світового законодавства передбачено кілька варіантів подій, що відбувається з місцем депутата в Парламенті коли останній залишає свою партію/фракцію або голосує врозрив її політиці:

- місце належить політичній партії (депутат втрачає своє місце і замість виключеного депутата на його місце приходять наступний у списку кандидат);
- місце належить окремому члену парламенту і він залишає це місце за собою незалежно від членства в партії чи фракції (ця система фактично діє в Україні);

² UK Parliament. *Crossing the floor*, <https://www.parliament.uk/site-information/glossary/crossing-the-floor/>.

- місце не належить ні партії, ні окремому депутату (щоб заповнити місце проводяться довибори – діє в країнах з мажоритарною/плюралістичною виборчою системою)³.

В українських реаліях термін флоркросинг вживається швидше у негативному значенні, адже партійні перестрибування зазвичай відбуваються не через політичні переконання, а через обіцянки посад, корупцію, можливість контролювати певну сферу, що призводило до партійної невірності. Депутатів, що міняли політичну орієнтацію називають «перебіжчиками» чи просто зрадниками, а після виступу Давида Жванії у лютому 2010 року з'явилося окреме поняття – «тушки», якому характерне виразне принизливо-емоційне значення. Таке розуміння переходів парламентарів політик виголосив через намагання Юлії Тимошенко втриматися у прем'єрському кріслі за рахунок депутатів, що були не проти змінити фракцію і голосувати солідарно з більшістю. Після згаданих подій, визначення «тушка» перетворилося на загальноновживаний і загальнозрозумілий термін в українській політиці.

З проголошенням незалежності 1991 року, Верховна Рада була умовно поділена на депутатів двох спрямувань – демократів та партократів. Останні стали базою зміцнілої владної адміністративної системи періоду президенства Кучми. Демократичний табір після загибелі у 1999 р. В. Чорновола розділився між кількома політичними силами і лише у 2001 р. чітко виділився її новий лідер – колишній голова НБУ, прем'єр-міністр В. Ющенко. Успіхи останнього на посаді голови Національного банку України дозволили здійснити стрімкий політичний ривок та згуртувати демократичні сили. За результатами виборів 2002 р. перемогу отримав новостворений блок В. Ющенка «Наша Україна», посунувши з лідерських позицій КПУ (явка 65 % громадян)⁴.

Саме у цей час відбувся перший в незалежній Україні масштабний перехід політиків, що супроводжувався зміною політичних орієнтацій. Формально програвши парламентські вибори 2002 р. влада, за допомогою низки політичних маніпуляцій створила найбільшу (39,3 %) фракцію в парламенті. До її складу приєдналося 56 самовисуванців, а також ввійшло 86 депутатів-мажоритарників, що у чотири рази більше, ніж депутатів, які були обрані за партійними списками блоку «За єдину Украї-

³ The electoral Knowledge Network. *Floor-crossing*, https://aceproject.org/ace-en/topics/pc/pcd/pcd03/mobile_browsing/onePag.

⁴ Tsentralna Vyborcha Komisiiia. *Pidsumky holosuvannia po partiakh (vyborchykh blokakh partii)*, <https://www.cvk.gov.ua/pls/vd2002/WEBPROC15V?kodvib=400>.

ну!»⁵. Фактично опозиційну партію «Наша Україна» дисбалансували, адже програвши парламентські перегони, владі вдалося утворити більшість. За період до виборів 2004 року фракцію «Наша Україна» з різних причин покинули О. Буряк, Т. Довгий, С. Бондарчук, Д. Сандлер, Е. Галієв, В. Щербань, О. Ярославський та інші. Продемонстрована підтримка на виборах 2002 року «Нашої України» та її лідера В. Ющенка, створювала перед владними колами серйозну конкуренцію напередодні президентських виборів 2004 р., тому за допомогою переманювання депутатів громадянам навіювали думку нестабільності політсили та слабкості її лідера.

Наступний, не менш масовий перехід депутатів, відбувся у 2006 р. Після оголошення результатів парламентських виборів у Верховній Раді були усі шанси сформувати «помаранчеву коаліцію» з більшості, що разом стояла на Майдані 2004 р. – «Нашої України», Блоку Юлії Тимошенко та Соціалістичної партії. Після довгого та виснажливого процесу коаліційних перемовин, 22 червня 2006 р. політичними силами підписано угоду про створення «Коаліції демократичних сил». Проте, нова більшість не змогла домовитися про єдиного кандидата на посаду спікера Парламенту: «Наша Україна» наполягала на кандидатурі П. Порошенка, соціалісти цю кандидатуру підтримати відмовилися. 6 липня 2006 р. Партія Регіонів разом з Комуністичною партією несподівано для всіх підтримали кандидатуру лідера Соціалістичної партії О. Мороза на голову Парламенту. 7 липня 2006 р. три політичні сили (Партія Регіонів, КПУ та СПУ) підписали угоду про створення «Антикризової коаліції», формальним лідером якої став В. Янукович. До складу коаліції увійшли також перебіжчики з «Нашої України» – О. Волков та В. Заплатинський, і з БЮТ – О. Борзих, В. Зубик, М. Зубець, В. Толстенко⁶. Така розстановка сил у Парламенті стала фатальною для «помаранчевих», що змушені були перейти в опозицію.

Фактично Соціалістична партія створила прецедент в історії українського парламентаризму: сформували коаліцію з вчорашніми опонентами всупереч задекларованим принципам. Ефект несподіваного переходу нардепів викликав широкий громадський резонанс та засудження з боку виборців – політичні перестрибування до цього часу також впливали на розстановку політичних сил у Верховній Раді проте, були очікуваними. Подальша співпраця соціалістів з регіоналами та відверті заяви О. Моро-

⁵ М. Buchyn, *Mekhanizmy aktyvizatsii elektoralnoi uchasti hromadian*, pp. 91-95, nbuv.gov.ua/UJRN/filipol_2013_5_25.

⁶ S. Khomenko, *Sproba nomer sim: istoriia koalitsii po-ukrainsky*, https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/11/141106_coalition_history_sx.

за про намагання розширити коаліцію до 300 депутатів задля просунення конституційних змін, стали причиною розпуску Парламенту у квітні 2007 р. 30 вересня 2007 р. громадяни проголосували за новий Парламент, куди Соціалістична партія уже не потрапила. Якщо у 2006 році партія набрала 5,69 % голосів виборців, то фактично за рік її рейтинг впав удвічі: 2,86 % голосів виборців⁷. Відтак, зміна політичного курсу стала фатальним кроком для політсили – Соціалістична партія більше не обиралася до законодавчого органу.

Після дострокових парламентських виборів 2007 р. вдалося відновити політичний баланс «помаранчевих», які втративши союзників в обличчі соціалістів, змогли перебрати їх електорат на сформувати більшість. Проте, нова команда була хиткою – створена Коаліція демократичних сил налічувала 227 депутатів і не залишала місця для інакомислячих в питаннях прийняття законодавчих рішень. Менше ніж за рік, у червні 2008 р., з'явилися перші флоркросери – І. Рибаків (БЮТ) та Ю. Бута (НУНС) написали заяви про вихід з парламентської коаліції (БЮТ та НУНС) чим поставили під сумнів існування більшості.

Березень 2010 року став ще одним знаковим періодом у віддзеркаленні справжніх політичних амбіцій, відданості декларованим принципам депутатів та схильності до флоркросингу. Після обрання В. Януковича президентом, Партія регіонів шукала можливість утворити більшість в Парламенті. Відтак, депутати, які підтримували президента ухвалили зміни до регламенту Ради, згідно яких право формувати коаліцію надавалося не лише фракціям, а й окремим депутатам. Згідно рішення Конституційного суду, «окремі народні депутати України, зокрема ті, які не перебувають у складі депутатських фракцій, що ініціювали створення коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, мають право брати участь у формуванні коаліції депутатських фракцій»⁸. 11 березня 2010 року прихильники влади скористалися ситуацією та сформували коаліцію «Стабільність і реформи» у складі Партії регіонів, Компартії, Блоку Литвина й 13 перебіжчиків із БЮТ та НУНС (В. Барвіненко, В. Капльєнко, Г. Задирко, Ю. Полунєєв, І. Савченко та О. Черпіцький, Ю. Бут, С. Довгий, О. Омельченко, І. Палиця, В. Поляченко, І. Плющ, І. Рибаків)⁹. В подаль-

⁷ Fond demokratychni initsiatyvy im. I. Kucheriva, *Parlamentski vybory-2007 roky v sotsiologichnymu vymiri. Informatsiino-analitychni materialy dlia dyskussii*, <https://dif.org.ua/article/parlamentski-vibori-2007-roki-v-sotsiologichnimu-vimiri-informatsiyno-analitichni-materiali-dlya-diskusii>.

⁸ Zakonodavstvo Ukrainy. *Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy N 11-rp/2010*, <https://ips.ligazakon.net/document/KS10031?an=60>.

⁹ S. Khomenko, op.cit.

шому чисельність коаліції лише зростала за рахунок вихідців з фракцій опозиції – якраз тоді їх почали називати «тушками».

Ця більшість перестала існувати у жовтні 2010 року, коли Конституційний суд скасував політреформу та повернув Конституцію 1996 року, у якій не було передбачено існування парламентської коаліції. Рекордсменом за кількістю перебіжчиків стала фракція БЮТ – 48 народних депутатів зі 156 (серед них є і одіозний політик О. Ляшко, який після виходу з фракції зробив стрімку політичну кар'єру з самостійним політичним проєктом – Радикальна партія Олега Ляшка). До завершення каденції парламенту синхронно з Партією Регіонів голосували 54 депутати, які потрапили до Верховної Ради за списками інших політсил.

Після обрання нового скликання Верховної Ради у 2012 році, лідери опозиції одногласно заявляли, що «тушок» в Парламенті більше не буде. Проте, уже в грудні «Батьківщину» покинули О. Табалов (обраний депутатом за списком Об'єднаної опозиції «Батьківщина») та його син А. Табалов, що переміг у 99-му окрузі як мажоритарний кандидат. Об'єднана опозиція вимагала від депутатів складення депутатських мандатів, оскільки ті відмовилися вступати у фракцію цієї політичної сили всупереч обіцянкам. До 2014 р. депутати Табалови так і не приєдналися до жодної з депутатських груп, але фактично завжди голосували однакостанно з правлячою коаліцією.

Впродовж 2013 року флоркросинг набув масового явища і був пов'язаний як з зміною політичних орієнтацій депутатів, так і з початком революційних подій. З Об'єднаної опозиції «Батьківщина» вийшло шість депутатів (О. Канівець, В. Немілоствий, Р. Стаднійчук, І. Скосар, В. Кутувий, В. Купчак) і трьох виключили за рішенням політсили за голосування всупереч рішенням фракції (В. Кравчук, А. Павленко, Л. Сергієнко). На початку січня 2014 року через особисті переконання про вихід з фракції «Батьківщина» заявили Р. Забзалюк, А. Гриценко і Л. Даценко. Щодо фракції Партії регіонів, то після побиття студентів на Майдані Незалежності 30 листопада фракцію покинули Д. Жванія, І. Богословська та В. Мельниченко¹⁰. Із загостренням подій в Україні, вихід з провладної тільки фракції посилювався.

Найактивніше з фракції Партії регіонів депутати почали виходити після розстрілу активістів Майдану 20 лютого 2014 року. Саме тоді кількість депутатів Партії регіонів у парламенті зменшилася на 83 депутати. У бе-

¹⁰ Ukrainskyi tyzhden, Verkhovna Rada u 2013: vidibrani mandaty, tushky ta blokuvannia, <https://tyzhden.ua/News/98270>

резні вийшло ще четверо, а після окупації Криму та частин Донецької і Луганської областей у квітні фракцію залишили 14 депутатів. Останньою фракцію регіоналів покинула так звана «група Тігіпка». Своє невдоволення вони висловили, зокрема, тим, що під час з'їзду Партії регіонів висунула кандидатом в президента Михайла Добкіна. Ще один масовий вихід із фракції стався 3 червня, коли її залишили ще 20 депутатів (Є. Балицький, О. Бобков, О. Васильєв, В. Вечерко, С. Горохов, В. Грушевський, А. Денисенко, В. Дзоз, О. Дудка, А. Козуб, В. Лукьянов, В. Лютікова, Є. Мураєв, В. Олійник, Т. Повалій, О. Пономарьов, Ю. Самойленко, В. Струк, В. Тихонов, В. Чуб)¹¹. Надалі поодинокі виходи з Партії регіонів продовжувалися через зменшення популярності політсили та відсутності сильного лідера. Згідно даних ГО «Чесно», у Парламенті VII скликання 171 депутат змінив свою партійну приналежність¹².

За час роботи Верховної ради VIII скликання (2014–2019 рр.) процес переходів депутатів дещо сповільнився: виходили чи заходили до депутатських фракцій і груп 75 разів. Всього за каденцію позафракційними та позагруповими стали 39 нардепів. По 9 переходів зафіксовано в Блоці Петра Порошенка та депутатської групи «Воля народу». Сім переходів-виключень було у фракції «Самопоміч» за голосування врозріз із лінією фракції з принципових питань.

У березні 2016 року стався перший в історії українського парламентаризму випадок, коли двох депутатів «Блоку Петра Порошенка», М. Тomenка та Є. Фірсова, позбавили мандатів через вихід з фракції. З'їзд партії ухвалив рішення відповідно до положення статті 81 Конституції України у якій йдеться: «вихід депутата з фракції сили, за списком якої він потрапив до парламенту, є підставою для позбавлення його повноважень»¹³ (імперативний мандат). Основою для прийняття цього безпрецедентного рішення стали письмові заяви про вихід з фракції, що були зареєстровані в апараті Верховної Ради. Фактично, якщо членства в фракції позбавляє партія, можливості просто забрати мандат не існує. Забігаючи наперед, така ситуація склалася з Д. Разумковим у жовтні 2021 році, коли його виключили з фракції «Слуга народу», але попри заяви не змогли позбавити мандату. Згідно положень ЦВК, «якщо особа не писала письмову

¹¹ S. Khomenko, *op.cit.*

¹² Hromadskyi rukh ChESNO. *Chym zapamiataietsia Verkhovna Rada 7-ho skykannia (infohrafika)*, <https://www.chesno.org/post/2022/>.

¹³ Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, *Konstytutsiia Ukrainy: pryiniata na piatii sesii Verkhovnoi Rady Ukrainy 28 chervnia 1996 r.* 1996.

заяву про вихід з фракції та не зареєструвала її в апараті Верховної Ради, механізму для дострокового припинення повноважень нема»¹⁴.

Дострокові парламентські вибори 2019 року стали знаковими для новоутвореної партії «Слуга народу», яка спромоглася утворити більшість у Верховній Раді IX скликання (254 депутати) та згідно Конституції отримала права коаліції депутатських фракцій¹⁵. Однак, уже в листопаді з фракції виключили перших депутатів – А. Скороход та А.Полякова за порушення партійної дисципліни, а саме за голосування врозріз позиції партії. У жовтні 2021 року з фракції виключили Л. Буймістер за непідтримку принципів для партії питань, а саме законопроекту про олігархів. 15 листопада місця у фракції позбувся депутат А. Дмитрук. Причиною такого рішення став той же законопроект про олігархів, а також голосування проти відставки Голови Верховної Ради – Д. Разумкова. Сам Разумков, що був першим номером партії «Слуга народу» на виборах 2019 р., через суперечності позбувся не лише місця у фракції, а й просади Спікера у жовтні 2021 р.

Заслужують на увагу деякі «старожили» українського Парламенту, які протягом політичної кар'єри кардинально змінювали політичну орієнтацію: Юрій Павленко, у 2002, 2006 та 2007 роках був обраний народним депутатом IV, V та VI скликань від блоку «Наша Україна» та займав високі політичні посади – радника президента, міністра, голови ОДА. Проте з 2011 року переметнувся до провладної партії та указом В. Януковича був призначений уповноваженим з прав дитини. У 2014 році обраний депутатом за списком партії «Опозиційний блок» (24-й номер), а у 2019 році народний депутат IX скликання від партії «Опозиційна платформа – За життя». Віталій Купрій, у 2012 – 2014 рр. був членом ВО «Свобода», у Верховній Раді VIII скликання обраний по мажоритарному округу від БПП, з 2015 по 2018 рр. – член партії «Укроп». У квітні 2019 року створив у парламенті міжфракційне об'єднання «За Зеленського». Цей список можна продовжувати як на всеукраїнському, так і на місцевому рівні. І якщо переходи народних депутатів, зміни фракцій та політичних орієнтирів більш помітні, то депутати місцевого рівня міняють партійність майже без шкоди для іміджу, адже часто стають депутатами не через приналежність до тієї чи іншої партії, а через особисту впізнаваність.

¹⁴ Made for minds, *Chy pozbavliat Razumkova deputatskoho mandatu?*, <https://www.dw.com/uk/chy-pozbavliat-razumkova-deputatskoho-mandata-intryha-zberihaietsia/a-59517015>.

¹⁵ Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine, *Verkhovna Rada Ukrainy IX sklykannia sformuvala deputatski fraktsii i hrupy*, <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/179632.html>.

В сучасній практиці існує два можливих варіанти впливу на процес міжпартійних переходів: законодавча заборона або суто формальне засудження дій депутата/партії з сторони електорату та партійців. В Україні задля зменшення кількості переходів між фракціями діє так званий імперативний мандат (особливий його різновид) – законодавчо закріплена можливість відкликати депутатів, які не діють в інтересах виборців. Він стосується лише депутатів, які обираються за списками політичних партій і означає що депутат може бути позбавлений мандату, якщо він вийде з фракції партії, за списком якої обирався (на підставі рішення вищого керівного органу партії та письмової заяви).

4 березня 2015 року Володимиром Гройсманом було зареєстровано законопроект «Про внесення змін до деяких законів України щодо організації роботи Верховної Ради України»¹⁶, згідно з яким, у разі виходу народного депутата зі складу фракції партії, від якої його було обрано, повноваження депутата припиняються достроково на підставі закону за рішенням вищого керівного органу відповідної політичної партії (виборчого блоку політичних партій) з дня прийняття такого рішення. 14 квітня 2015 р. і до сьогодні проект зі змінами відкликано. Була спроба вплинути на міжпартійні переходи за допомогою петиції: 13 вересня 2015 року на сайті офіційного інтернет-представництва Президента України зареєстрована петиція про «заборону переходу з однієї партії в другу партію на певний термін» громадянина Гецько Д. Д.¹⁷. Вона не була підтримана достатньою кількістю голосів (набрала 5 з 25000 тис. підписів).

На початку каденції Верховної Ради останнього скликання групою народних депутатів внесено законопроект №1038 «Про внесення змін до Закону України «Про статус народного депутата України» (щодо приведення Закону України «Про статус народного депутата України» у відповідність із Конституцією України)¹⁸ та №1045-1¹⁹, якими вводився у дію механізм позбавлення депутатського мандата. Суть законопроектів по-

¹⁶ Ofitsiyniy veb-portal Verkhovnoi Rady Ukrainy, *Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do deiakyykh zakoniv Ukrainy shchodo orhanizatsii roboty Verkhovnoi Rady Ukrainy № 2300 vid 04 bereznia 2015 r.*, http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54270.

¹⁷ Elektronni petytsii. Ofitsiine internet-predstavnytstvo Prezydenta Ukrainy, *Zaboronyty perekhid z odnii partii v druhu partiiu na pevnyi termin. Hetsko Dmytro Dmytrovych №22/007075-ep*, <https://petition.president.gov.ua/petition/7075>.

¹⁸ Zakonodavstvo Ukrainy, *Proekt Zakonu Ukrainy Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro status narodnoho deputata Ukrainy №1038»*, <https://ips.ligazakon.net/document/J100028I?an=7>.

¹⁹ Ofitsiyniy veb-portal Verkhovnoi Rady Ukrainy, *Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do Rehlementu Verkhovnoi Rady Ukrainy shchodo pryvedennia u vidpovidnist iz Konstytutsiieiu Ukrainy № 1045-1*, http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66727.

лягає в позбавленні нардепів мандата за невходження до фракції партії, від якої вони обиралися, а також за припинення членства у такій фракції. Принциповим проект закону є для мажоритарників, адже він дав би можливість позбавити мандата народних депутатів, які обиралися по одномандатному виборчому округу. Фактично через спротив та неприйняття законопроекту народними обранцями його розгляд відклали ще у 2019 році.

Сьогодні в кулуарах Верховної Ради звучать думки про збереження «мажоритарки» всупереч прийнятому Виборчому Кодексу. Важливий компонент цієї системи полягає у тому, що влада намагається з її допомогою триматися «на плаву» – кожного разу, коли в Україні вибори проводилися за змішаною системою, партія влади утворювала або намагалася утворити підконтрольну більшість у Парламенті саме завдяки депутатам, обраним за одномандатними округами. Так було з блоком Л. Кучми «За єдину Україну», з «Партією регіонів» В. Януковича, Блоком Петра Порошенка «Солідарність», «Слугою народу» В. Зеленського. Типовою відмінністю цих мажоритарних кандидатів у порівнянні з «списочниками» є те, що вони більш схильні до флоркросингу, адже не почувуються зобов'язаними партії. Потрапивши до Ради, кандидат обраний по одномандатному округу приєднується до тієї фракції, яка краще сприяє захисту його бізнес-інтересів, – тобто провладної фракції²⁰. Основним результатом таких приєднань є утворення підконтрольного владі парламенту, і як наслідок ці переходи роблять законодавчий орган менш структурованим і передбачуваним.

Висновки

Отже, флоркросинг поширене явище українського парламентаризму, яке отримало окрему назву – «тушкування», а депутатів, що змінюють партію «тушками». До того ж, тушками називають і депутатів, які діють врозріз інтересам фракції, але не виходять з неї. Часті партійні перестрибування дискредитують виборчу та парламентську систему та свідчать про вади відбору особистостей і того, чому вони йдуть у політику, до того ж це може свідчити і про силу чи слабкість політичних партій.

Надмірні та непрозоро мотивовані переходи депутатів, що стали нормою часів незалежності, з кожним новим скликанням зменшуються, що

²⁰ Hromadskyi rukh ChESNO, *Rada pid kontrolem. Chomu mazhorytarnyky vyhidni vladi*, <https://www.chesno.org/post/557/>.

говорить про позитивну динаміку якісного вибору претендентів у депутати серед членів партії. Остаточне закріплення Виборчим Кодексом пропорційної системи з відкритими списками та законодавче врегулювання міжпартійних/міжфракційних стрибків повинно стати основою якісного депутатського складу та відданості задекларованим політичним ідеям.

Література

- Бучин М. Механізми активізації електоральної участі громадян. Філософія і політологія в контексті сучасної культури. 2013. URL: nbuv.gov.ua/UJRN/filipol_2013_5_25.
- Верховна Рада у 2013: відібрані мандати, тушки та блокування. *Український тиждень*. 2014. URL: <https://tyzhden.ua/News/98270> (дата звернення: 13.01.2022).
- Верховна Рада України IX скликання сформувала депутатські фракції і групи. *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України*. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/179632.html> (дата звернення: 29.11.2021).
- Заборонити перехід з однієї партії в другу партію на певний термін. Гецько Дмитро Дмитрович №22/007075-еп від 13 вер. 2015 р. *Електронні петиції. Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/7075> (дата звернення: 22.01.2022).
- Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. 160 с.
- Олійник, Повалій і ще 18 регіоналів залишили фракцію ПР. *Український тиждень*. 2014. URL: <https://tyzhden.ua/News/111362> (дата звернення: 09.01.2022).
- Парламентські вибори–2007 роки в соціологічному вимірі. Інформаційно-аналітичні матеріали для дискусії. *Фонд демократичні ініціативи ім. І. Кучеріва*. URL: <https://dif.org.ua/article/parlamentski-vibori2007-roki-v-sotsiologichnimu-vimiri-informatsiyno-analitichni-materiali-dlya-diskusii> (дата звернення: 21.12.2021).
- Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо організації роботи Верховної Ради України № 2300 від 04 квіт. 2015 р. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54270 (дата звернення: 11.01.2022).
- Проект Закону України Про внесення змін до Закону України «Про статус народного депутата України» (щодо приведення Закону України «Про статус народного депутата України» у відповідність із Конституцією України) N 1038 від 29 сер. 2019 р.: Закон України. *Законодавство України*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/J100028I?an=7> (дата звернення: 22.01.2022).
- Проект Закону про внесення змін до Регламенту Верховної Ради України щодо приведення у відповідність із Конституцією України № 1045-1 від 6 вер. 2019 р. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66727 (дата звернення: 25.01.2022).
- Рада під контролем. Чому мажоритарники вигідні владі. Громадський рух ЧЕСНО. *Офіційний веб-сайт*. URL: <https://www.chesno.org/post/557/> (дата звернення: 29.01.2022).
- Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 68 на-

- родних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частини шостої статті 83 Конституції України, частини четвертої статті 59 Регламенту Верховної Ради України стосовно можливості окремих народних депутатів України брати безпосередню участь у формуванні коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України N 11-рп/2010 від 6 кв. 2010 р.: Закон України. *Законодавство України*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KS10031?an=60> (дата звернення: 21.01.2022).
- Хоменко С. Спроба номер сім: історія коаліцій по-українськи. *ВВС Україна*. 2014. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/11/141106_coalition_history_sx (дата звернення: 17.12.2021).
- Центральна Виборча Комісія. Підсумки голосування по партіях (виборчих блоках партій) 2002 р. *Офіційний веб-сайт*. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vd2002/WEBPROC15V?kodvib=400> (дата звернення: 10.01.2022).
- Чим запам'ятається Верховна Рада 7-го скликання (інфографіка). Громадський рух ЧЕСНО. *Офіційний веб-сайт*. URL: <https://www.chesno.org/post/2022/> (дата звернення: 10.01.2022).
- Чи позбавлять Разумкова депутатського мандату? Інтрига зберігється. *Made for minds*. 2021. URL: <https://www.dw.com/uk/chy-pozbavliat-razumkova-deputatskohomandata-intryha-zberihaietsia/a-59517015> (дата звернення: 21.01.2022).
- Floor-crossing. *The electoral Knowledge Network*. URL: https://aceproject.org/ace-en/topics/pc/pcd/pcd03/mobile_browsing/onePag (дата звернення 03.12.2021).
- UK Parliament. Crossing the floor. *The official website of the United Kingdom Parliament*. URL: <https://www.parliament.uk/site-information/glossary/crossing-the-floor/> (дата звернення 04.12.2021).

References

- Buchyn M. (2013). *Mekhanizmy aktyvizatsii elektoralnoi uchasti hromadian. Filosofiia i politolohiia v konteksti suchasnoi kultury*. Retrieved from: nbuv.gov.ua/UJRN/filipol_2013_5_25.
- Verkhovna Rada u 2013: vidibrani mandaty, tushky ta blokuvannia. (2014, 5 Jan). *Ukrainskyi tyzhden*. Retrieved from: <https://tyzhden.ua/News/98270>.
- Verkhovna Rada Ukrainy IX sklykannia sformovala deputatski fraktsii i hrupy. (2019, 29 Aug). *Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/179632.html>.
- Zaboronyty perekhid z odniiei partii v druhu partiiu na pevnyi termin. Hetsko Dmytro Dmytrovych №22/007075-ep (2015). (2015, 13 Sep). *Elektronni petytsii. Ofitsiine internet-predstavnytstvo Prezidenta Ukrainy*. Retrieved from: <https://petition.president.gov.ua/petition/7075>.
- Konstytutsiia Ukrainy: pryiniata na piatii sesii Verkhovnoi Rady Ukrainy 28 cherv. 1996 r. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1996. № 30. 160 s.
- Oliinyk, Povalii i shche 18 rehionaliv zalyshyly fraktsiiu Partii Rehioniv. (2014, 3 Jan). *Ukrainskyi tyzhden*. Retrieved from: <https://tyzhden.ua/News/111362>.
- Parlamentski vybory–2007 roky v sotsiologichnomu vymiri. *Informatsiino-analitychni materialy dlia diskusii (2007, 27 Okt)*. *Fond demokratychni initsiatyvy im. I. Kucheriva*. Retrieved from: <https://dif.org.ua/article/parlamentski-vibori2007-roki-v-sotsiologichnimu-vimiri-informatsiyno-analitichni-materiali-dlya-diskusii>.

- Projekt Zakonu pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo orhanizatsii roboty Verkhovnoi Rady Ukrainy № 2300 vid 04 bereznia 2015 r. (2015, 04 Mar). *Ofitsiinyi veb-portal Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54270.
- Projekt Zakonu Ukrainy Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro status narodnoho deputata Ukrainy №1038» (2019, 28 Aug). *Zakonodavstvo Ukrainy*. Retrieved from: <https://ips.ligazakon.net/document/JI00028I?an=7>.
- Projekt Zakonu pro vnesennia zmin do Rehlamentu Verkhovnoi Rady Ukrainy shchodo pryvedennia u vidpovidnist iz Konstytutsiiei Ukrainy № 1045-1 (2019, 06 Sep). *Ofitsiinyi veb-portal Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66727.
- Rada pid kontrolem. Chomu mazhorytarnyky vyhidni vladi (2019, 25 Jun). *Hromadskyi rukh ChESNO. Ofitsiinyi veb-sait*. Retrieved from: <https://www.chesno.org/post/557/>.
- Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy N 11-rp/2010 (2010, 06 Apr). *Zakonodavstvo Ukrainy*. Retrieved from: <https://ips.ligazakon.net/document/KS10031?an=60>.
- Khomenko S. Sproba nomer sim: istoriia koalitsii po-ukrainsky (2014, 07 Nov). *BBS Ukraina*. Retrieved from: https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/11/141106_coalition_history_sx.
- Tsentralna Vyborkha Komisiia. Pidsumky holosuvannia po partiiakh (vyborchyykh blokakh partii) (2002, 15 Sep). *Ofitsiinyi veb-sait*. Retrieved from: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vd2002/WEBPROC15V?kodvib=400>.
- Chym zapamiataietsia Verkhovna Rada 7-ho skykannia (infohrafika) (2019, 19 Aug). *Hromadskyi rukh ChESNO. Ofitsiinyi veb-sait*. Retrieved from: <https://www.chesno.org/post/2022/>.
- Chy pozbavliat Razumkova deputatskoho mandatu? Intryha zberihaietsia (2021, 18 Okt). *Made for minds*. Retrieved from: <https://www.dw.com/uk/chy-pozbavliat-razumkova-deputatskoho-mandata-intryha-zberihaietsia/a-59517015>.
- Floor-crossing. (2021). *The electoral Knowledge Network*. Retrieved from: https://aceproject.org/ace-en/topics/pc/pcd/pcd03/mobile_browsing/onePag.
- UK Parliament. Crossing the floor. (2022). *The official website of the United Kingdom Parliament*. Retrieved from: <https://www.parliament.uk/site-information/glossary/crossing-the-floor/>.

Floor-Crossing: Peculiar Features of Party Switching in Ukraine

Summary

The paper considers the meaning of the term “floor-crossing”, its basic kinds, legislative regulation, and features of party switching in Ukraine since its independence. It has been found out that crossing the floor, change of political orientations, and, as a consequence, adjustment of pre-election promises, create the reality the Ukrainian politicians currently face. Floor-crossing in the Ukrainian Parliament has become a phenomenon that altered coalitions, generated opportunism and political corruption.

It has been determined that in modern practice, there are two possible ways of influencing inter-party switching: a legislative ban or a purely formal condemnation of the deputy's/party's actions on the part of the electorate and party members. To reduce the number of switching between factions, Ukraine has the so-called imperative mandate. It applies only to the deputies elected from the lists of political parties. Consequently, the problem lies in the partial legislative regulation of the problem of "floor-crossing", which should be enshrined in new regulations/normative acts. It acquires particular significance in the context of Russian military aggression and possible subversive activity of pro-Russian politicians, whose activities should be ruled out by such legislative acts. Any attempts to discredit the country on the part of deputies, making advances to the aggressor, should have legal consequences and the possibility for the electorate to influence the politician being elected.

It has been found that frequent party switching discredits electoral and parliamentary system and shows flaws in the selection of personalities and why they go into politics. Moreover, it can also indicate the strength or weakness of political parties. It has been proven that excessive and non-transparent motivated floor-crossing of deputies is becoming rarer with each new convocation, indicating a positive trend in the qualitative selection of candidates for deputies among party members. The final consolidation of the proportional system with open lists in the Electoral Code and the legislative regulation of inter-party/inter-factional switching should be the basis of qualitative deputy composition and commitment to declared political ideas.

Keywords: Ukraine, floor-crossing, party switching, parliamentary faction, coalition, party affiliation, party-switchers

Флоркросинг – особенности партийных перемен (тушкування) в Украине

Резюме

В статье рассматривается значение термина «флоркросинг», его основные виды, законодательное регулирование и особенности смены партий в Украине за годы ее независимости. Выяснено, что флоркросинг, смена политических ориентаций и, как следствие, корректировка предвыборных обещаний, реальность, с которой столкнулся украинский политик. Флоркросинг в украинском парламенте стал явлением, которое изменило коалиции, породило оппортунизм и политическую коррупцию.

Установлено, что в современной практике возможны два способа воздействия на процесс межпартийных переключений: законодательный запрет или чисто формальное осуждение действий депутата/партии со стороны электората и членов партии. Для уменьшения количества переключений между фракциями в Украине существует так

называемый императивный мандат (особая его версия). Он распространяется только на депутатов, избранных по спискам политических партий. Следовательно, проблема заключается в частичном законодательном регулировании проблемы «флоркросинга», что должно быть закреплено в новых нормативных актах. Это приобретает особое значение в условиях российской военной агрессии и возможной подрывной деятельности пророссийских политиков, деятельность которых должна быть исключена такими законодательными актами. Любые попытки дискредитировать страну со стороны депутатов, заигрывая с агрессором, должны иметь правовые последствия и возможность для электората влиять на избираемого политика.

Выявлено, что частая смена партий дискредитирует избирательно-парламентскую систему, показывает недостатки в подборе личностей и причинах их ухода в политику; кроме того, это также может указывать на силу или слабость политических партий. Доказано, что чрезмерные и непрозрачные мотивированные переходы депутатов с каждым новым созывом становятся все более редкими, что свидетельствует о положительной тенденции качественного отбора кандидатов в депутаты из числа членов партии. Окончательное закрепление пропорциональной системы с открытыми списками в Избирательном кодексе и законодательное регулирование межпартийной/межфракционной смены должно стать основой качественного депутатского состава и приверженности декларируемым политическим идеям.

Ключевые слова: Украина, межпартийность, партийная смена, парламентская фракция, коалиция, партийная принадлежность, «тушки»